

Aivoperäisten sairauksien vaikutukset ja kustannukset työelämässä

*Maija Haanpää
Neurologi, dosentti
Ylilääkäri Etera
2.9.2014*

Työelämä

 Kognitiivinen vaatimustaso lisääntynyt

 "Helppoja töitä ei enää ole"

 Jatkuva ärsyketulva, monenlaiset vaatimukset

 Rajaaminen, keskittyminen olennaiseen, riittävyys

Voitko hyvin työssäsi? Jos et, mitä asialle voisi tehdä?

 Työsuhteturva heikentynyt

 Jatkuvan kehityksen ja oppimisen vaatimus

 Tehokkuuden vaatimus

Työkyky: ihmisen voimavarojen ja työn välinen tasapaino

**Työ ja
ympäristö**

Ammattitaito

Terveydentila

**Sosiaaliset
suhteet**

Ihminen

**Henkilöstö-
politiikka**

Työyhteisö

**Eläkelain-
sädäntö**

Sairauden vaikutukset ja kustannukset työelämässä

 Heikentynyt työn laatu ja teho

 Presenteeismi

 Imagovaikutukset

 Kulut sairauspoissaoloista

 Menetetty työpanos

 Kulut työkyvyttömyyseläkkeistä

Aivoperäiset sairaudet

 Tautiluokituksen G-ryhmä (neurologiset sairaudet), josta keskushermoston sairaudet

- Mm. Alzheimerin tauti, Parkinsonin tauti, MS-tauti

- Ajoittaiset ja kohtauksittaiset häiriöt (mm. migreeni, epilepsia, elimelliset unihäiriöt)

 Aivoverenkiertohäiriöt ja niiden jälkitilat

 Aivovammat ja niiden jälkitilat

 Aivokasvaimet ja niiden jälkitilat

 Mielenterveyden häiriöt (psykiatriset sairaudet, riippuvuusoireyhtymät)

Aivosairauksille ominaista

- ✦ Kognitiivisen suoriutumisen ongelmat
 - ✦ Suorituskestävyys*
 - ✦ Muisti*
 - ✦ Keskittyminen, huomion suuntaaminen*
 - ✦ Ärsykkeiden sietokyky heikkenevät**
- ✦ Sairaudentunto voi olla puutteellinen*
- ✦ Sama diagnoosi ei merkitse samaa taudinkuvaa ja -kulkua; tapauskohtainen arvio*
- ✦ Hoito, kuntoutus ja motivaatio vaikuttavat työkuntoon*

AIVOINFARKTI - TUNNISTA OIREET NOPEA TOIMINTA VOI PELASTAA POTILAAN

OIREET:

- TOISPUOLEINEN HALVAUS (JALKA + KÄSI)
- KASVOJEN ILMEETTÖMYYS
- SUUNPIELEN ROIKKUMINEN
(pyydä irvistämään)
- PUHEEN PUUROUTUMINEN

**AIVOINFARKTI (Tukos) TULEE KUIN "SALAMA
KIRKKAALTA TAIVAALTA" - KAIKKI ÄKILLISET
NEUROLOGISET OIREET TUTKITTAVA NOPEASTI.**

ÄLÄ MENE LÄÄKÄRIIN ITSE - SOITA 112

Aivoverenkiertohäiriöt

- *Suomalaisista sairastuneista joka neljäs on työikäinen. Työkyvyttömyyseläkkeelle jää vuosittain noin 850 AVH-potilasta.*
- *Suomessa menetetään vuosittain 16 500 työvuoden panos AVH:n aiheuttaman ennenaikaisen kuoleman tai työkyvyttömyyden takia.*
- *Pitkien sairaalajaksojen ja työkyvyttömyyden vuoksi AVH:t ovat kolmanneksi kallein tautiryhmä mielenterveyden häiriöiden ja dementian jälkeen.*

Aivoinfarkti

- Ikääntyminen on aivoinfarktin tärkein riskitekijä.*
- Aivoinfarktin vuoksi menetetään enemmän laatu- kuin määrävuosia elinvuosia kuin minkään muun sairauden takia.*
- Aivoinfarkteista suurin osa on ehkäistävissä hoitamalla keskeiset riskitekijät: kohonnut verenpaine, tupakointi, keskivartalolihavuus, diabetes, eteisvärinä ja dyslipidemiat.*
- Sairastuneiden tehokkaalla hoidolla voidaan vähentää huomattavasti sairauden aiheuttamaa vammaisuutta.*

Aivoinfarktin yleisyys

- ✦ Aivoinfarktin sai vuonna 2007 Suomessa 14 600 henkilöä.*
- ✦ Länsimaissa, myös Suomessa ilmaantuvuus on vähentynyt viime vuosikymmeninä: alle 75-vuotiaassa väestössä ikävakioitu iskeemisen halvauksen ilmaantuvuus on lähes puolittunut 1970-luvulta tähän päivään.*
- ✦ Väestön ikääntymiseen liittyvä aivohalvauksien määrän kasvu voidaan kuitenkin lähes täysin estää, jos ehkäisyä tehostetaan*

Aivoverenkiertohäiriöiden lopputulosta parantavat

- Ohimenevään aivoverenkiertohäiriöön (AVH) viittaavien oireiden varhainen diagnostiikka ja hoito*
- Aivoinfarktin varhainen akuuttihoito siihen erikoistuneessa neurologisessa AVH-yksikössä*
- Liutushoito siihen soveltuville potilaille*
- Kaikille sairastuneille kuntoutustarpeen arviointi AVH-yksikössä*
- Soveltuville potilaille kuntoutus moniammatillisessa kuntoutukseen erikoistuneessa yksikössä.*

Aivoverenkiertohäiriön jälkitilaan liittyviä oireita

- Motoriset oireet (halvaus, jäykkyys, kömpelyys)*
- Tuntohäiriöt*
- Kielelliset oireet (puheen tuoton / ymmärtämisen vaikeus)*
- Neuropsykologiset oireet (esim. muistin tai hahmottamisen ongelmat)*

MUISTISAIRAUDET

Miksi muisti pätkee?

 Masennus

 Väsymys (riittämätön tai huonolaatuinen uni)

 Stressi

 Krooninen kipu, vahvat kipulääkkeet

 Päihteiden käyttö

 Kilpirauhasen vajaatoiminta

ym ym

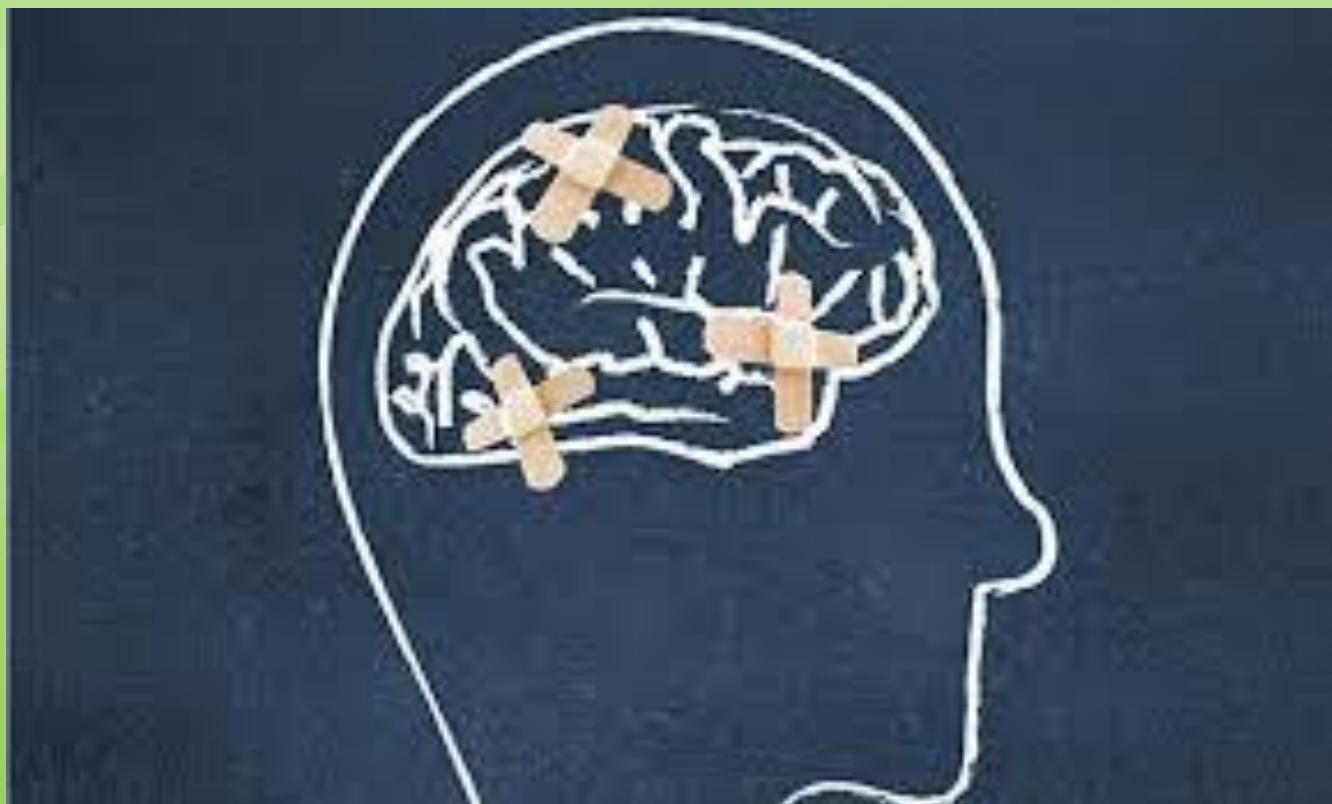
Milloin tutkimuksiin?

- ✦ Jos on selvästi huolissaan omasta tai läheisensä muistista*
- ✦ Tutkimukset ovat ainakin paikallaan, kun*
 - unohtelee muutakin kuin ihmisten nimiä*
 - arvoesineet häviävät*
 - unohtaa toistuvasti sovittuja tapaamisia*
 - unohtaa jonkin itselle tapahtuneen merkittävän asian*
 - asioiden hoitaminen vaikeutuu*
 - huomattavia vaikeuksia uuden asian, esimerkiksi kodinkoneen käytön oppimisessa*
 - ilmaantuu epäluuloisuutta ja muistiaukkojen peittelyä*

Muistisairaudet

- Työikäisistä on etenevä muistisairaus noin 7000–10 000:lla.*
- Yleisimmät etenevät muistisairaudet ovat Alzheimerin tauti, aivoverenkiertosairaudet Lewyn kappale -tauti, Parkinsonin taudin muistisairaus sekä otsa-ohimolohko-
rappeumat*
- Hoidolla pyritään jarruttamaan taudin etenemistä*
- Etenevä muistisairaus johtaa työkyvyttömyyteen*

AIVOVAMMAT

Aivovammojen epidemiologiaa

- ✦ Aivovamman saanee maassamme vuosittain 15000–20000 henkilöä.*
- ✦ Aivovammoista puolet ilmaantuu 15–34-vuotiaille*
- ✦ Näiden vammojen merkitys erityisesti nuorten aikuisten pysyvän invaliditeetin aiheuttajana on kansantaloudellisestikin erittäin huomattava.*
- ✦ Kuolinsyytilastoissa aivovamma on pääsyyinä noin 1 000 henkilöllä vuosittain, ja se on alle 45-vuotiaiden aikuisten yleisin välitön kuolinsyy.*
- ✦ Pysyvien jälkitilojen esiintyvyydeksi on arvioitu 2.3 % väestöstä. Suomessa elää ehkä noin 100000 henkilöä, joilla on pysyvä oireileva aivovamman jälkitila.*

Aivovammoista

- ✓ Suomessa sairaaloissa hoidetuista aivovammoista syntyy
 - ✓ liikenneonnettomuuksissa noin 20 %*
 - ✓ kaatumis- tai putoamistapaturmissa noin 65 %*
 - ✓ väkivaltatapauksissa noin 5 % ja*
 - ✓ loput sekalaisista syistä**
- ✓ Noin puolet aivovammoista syntyy alkoholin vaikutuksen alaisena, ja lähes yhtä suurella osalla on päihdehistoria*
- ✓ Ehkäisy: maltti alkoholinkäytössä, nopeusrajoitukset liikenteessä, kypärä pyöräillessä*

Aivovamman jälkitilan oireita

Neuropsykologiset

Tarkkaavuuden säätelyn häiriöt, keskittymisvaikeus, häiriytymisalttius

Muistin ja oppimisen heikkeneminen

Aloite- ja suunnittelukyvyyn heikentyminen

Toiminnan ja ajattelun hidastuminen ja juuttuminen

Sanallisen ja sanattoman viestinnän vaikeus

Oireiden tiedostamattomuus

Ärsykeherkkyys

Ajattelun konkretisoituminen tai lapsenomaisuus

Arvostelukyvyyttömyys

Vireyden säätelyn häiriöt: väsymys ja uniongelmat

Rasituksensiedon heikentyminen

Neuropsykiatriset

Masennus ja ahdistuneisuus

Impulsiivisuus, äkkipikaisuus

Luonteenpiirteiden latistuminen tai korostuminen

Apaattisuus tai yliaktiivisuus

Mielialan vaihtelu

Hypomania tai mania

Psykoottiset oireet; harhaluulot, aistiharhat

EPILEPSIA

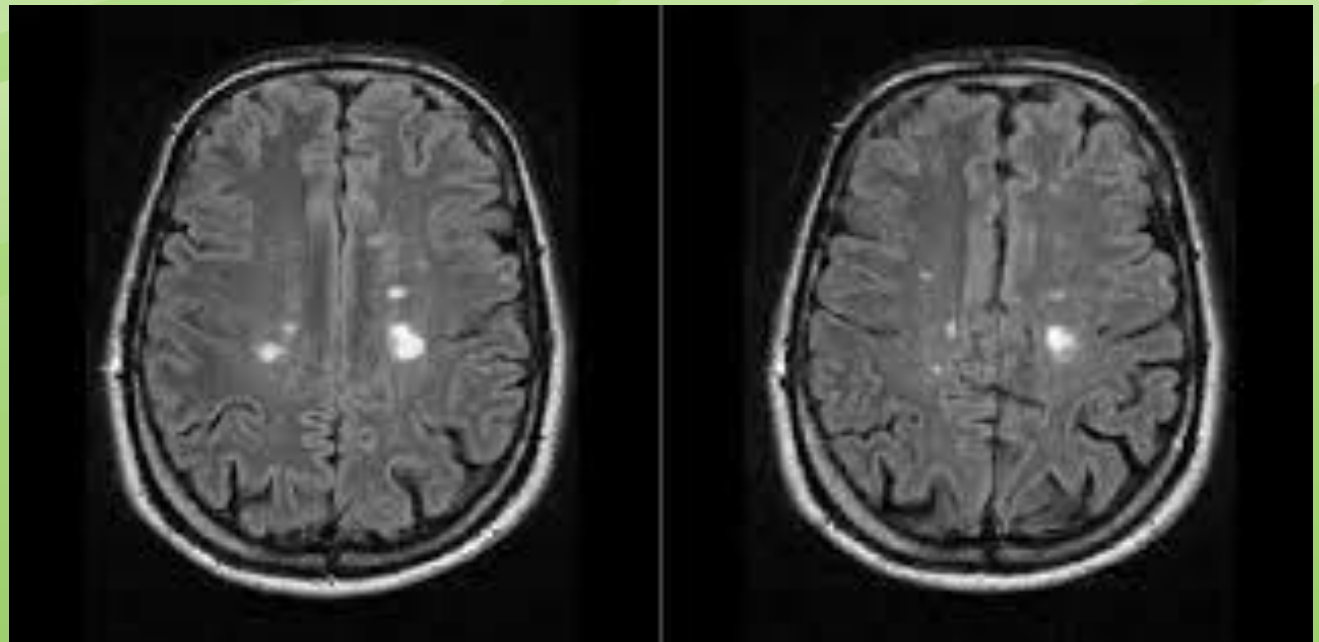
Epilepsiasta

- Epilepsiat ovat etiologialtaan, oireiltaan ja ennusteeltaan monimuotoinen neurologinen sairausryhmä*
- Aktiivisen epilepsian (ainakin yksi epileptinen kohtaus viimeisten 5 vuoden aikana) esiintyvyyys aikuisilla on 6,3/1 000*
- Hoidon tavoitteena on kohtauksettomuus ilman merkittäviä haittavaikutuksia*
- Epilepsiaa hoidetaan ensisijaisesti pitkäaikaisella kohtauksia ehkäisevällä lääkityksellä, jonka valinta riippuu epilepsiatyypistä*

Epilepsia ja työ

- ✦ Epilepsiaa sairastavalle ammattimainen ajo ja tapaturma-alttiit ammatit eivät sovellu
 - ✦ Ammatillisella kuntoutuksella tuetaan sijoittumista sopivaan ammattiin**
- ✦ Vuorotyö soveltuu huonosti*
- ✦ Hyvässä hoitotasapainossa oleva epilepsia ei juuri rajoita työntekoa*
- ✦ Kohtauksen jälkitilan tai lääkemuuutosten yhteydessä saatetaan tarvita sairauslomaa*

MS-TAUTI

MS-tauti

- MS-tauti on keskushermoston hajasäikeinen sairaus, jonka oireet aiheutuvat joko suoranaisestä hermokudoksen vauriosta tai tulehduksenvälittäjäaineiden vaikutuksesta hermosoluihin tulehduspesäkkeissä tai niiden ympäristössä*
- Keskimääräinen esiintyvyys Suomessa noin 130/100 000*
- Vuosittain MS-tautiin sairastuu keskimäärin 7/100 000 suomalaista*

MS-tauti

- Taudinkulku on yksilöllinen, hoidot kehittyneet*
- 16–44-vuotiailla MS-tauti on työkyvyttömyyseläkkeiden 3. suurin ryhmä (älyllisen kehitysvammaisuuden ja selkäsairauksien jälkeen)*
- Työkyvyttömyyden uhka tulee tunnistaa ajoissa ja siihen on viipymättä puututtava työterveyshuollon ja ammatillisen kuntoutuksen toimin. Työkykyarvion tekee työterveyslääkäri, mutta neurologian erikoislääkäri voi arvioida sairauden vaikutusta toimintakykyyn.*

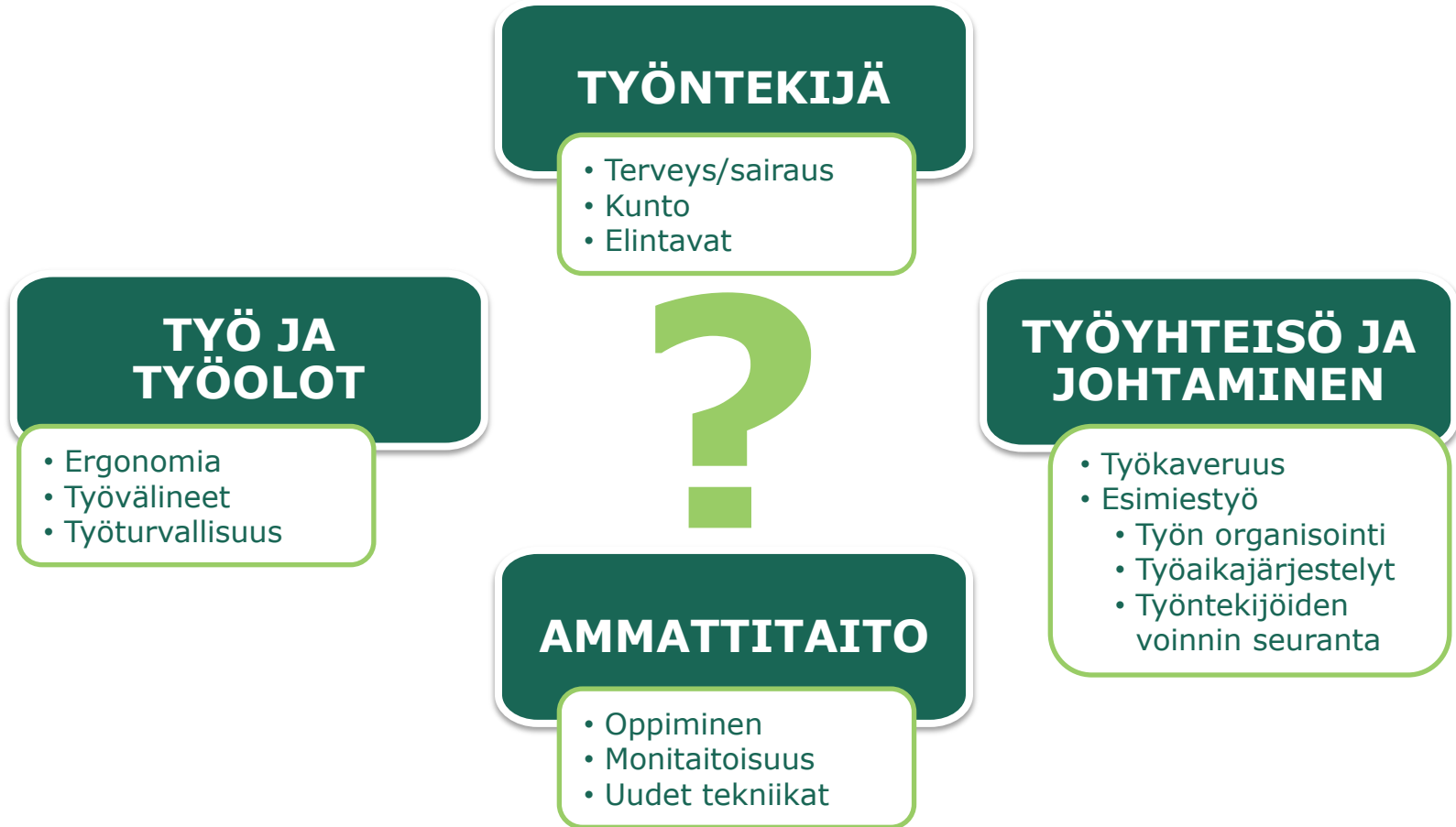
MS-tauti

- Tanskalaisen tutkimuksen mukaan työelämässä pysyi 20 vuoden seurannassa MS-potilaista 22 % ja vertailuväestöstä 86 %*
- Yksi tavallisimmista MS-potilaan toimintakykyä rajoittavista oireista on uupumus*
- Lisäksi erilaisina yhdistelminä esiintyy kävelyvaikeuksia, käsien kömpelyyttä, lihasheikkoutta, spastisuutta ja koordinaatiohäiriöitä, jotka kaikki vaikuttavat toimintakykyyn.*

Aivosairas työelämässä

- Työterveyshuollon rooli on tärkeä*
 - Työhöntulotarkastus*
 - Hyvä hoito*
 - Terveydentilan ja työn yhteen sovittaminen*
- Esimiehen rooli on tärkeä*
 - Työtehtävien ja työolosuhteiden järjestely*
 - Työpaikan asenteet ja ilmapiiri*
 - Tuki*
- Itseluottamus on tärkeä*
 - Keskitytään siihen, mitä on jäljellä eikä siihen, mikä on menetetty*

Mihin voimme vaikuttaa?

etera

Vakuuta vaivatta – etera.fi